

СТРАЧЕНІ ГОЛОДОМ:

НЕВІДОМИЙ ГЕНОЦИД УКРАЇНЦІВ

1932-1933

**Що ви знаєте
про це?**

Зміст уроку

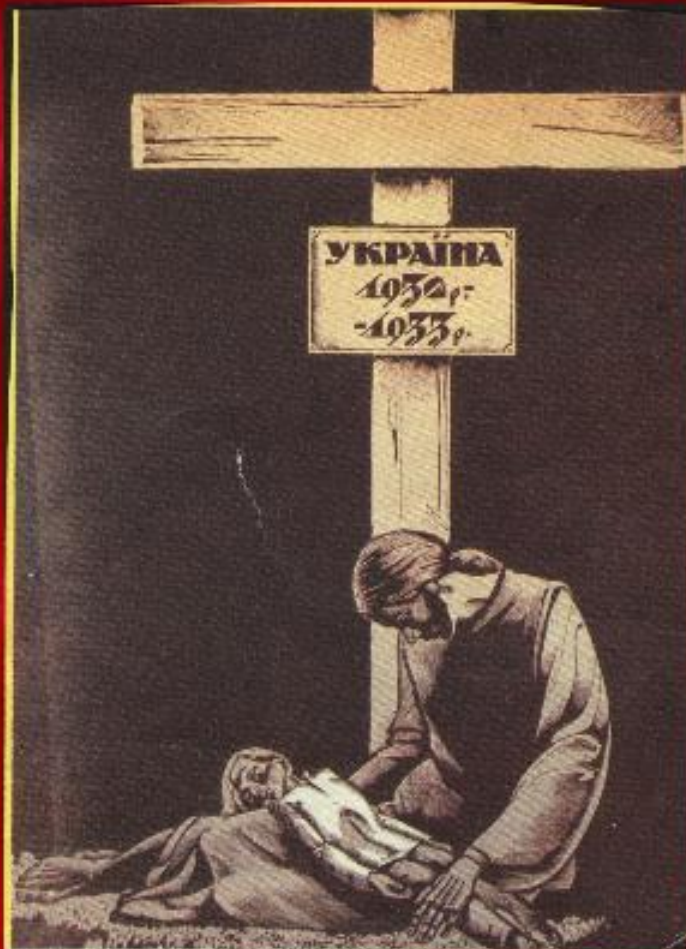
1. Джерела про Голодомор 1932 – 1933 років.
2. Причини Голодомору
3. Масштаби голоду 1932 – 1933р
4. Закон про 5 колосків
5. Наслідки Голодомору

Молитва Катерини Мотрич за убієнних голодом у 1932-1933 рр

- Хто се? Чий голос щоночі просить:
- "Хлібця! Хлібчика дай! Мамо, матусю, ненечко! Крихітку хлібця".
- Сину Божий! Ісусе Христе! Спасителю наш! Порятуй від голодної смерті народ мій, у якого дика саранча забрала все до зернини.
- Богородице! Матір наша небесна! Покрово, Покровителько люду святоруського! Куди ж ви всі відійшли? Чого ж залишили мою землю і нарід мій на поталу червоних дияволів?
- Чи ж не бачите, що вони доточують кров із могутнього українського дерева? Чи ж не бачите криниці, повної українських сліз? Чи ж не бачите, що то не Україна вже, а велетенська могила? Де ж ви, сили небесні?
- Господи! Страждання, муки й горе мого народу до Всевишньої скорботи зарахуй, і біди, і погибель від землі й народу суцього відверни. Нині, прісно й на віки вічні відведи. Амінь!"

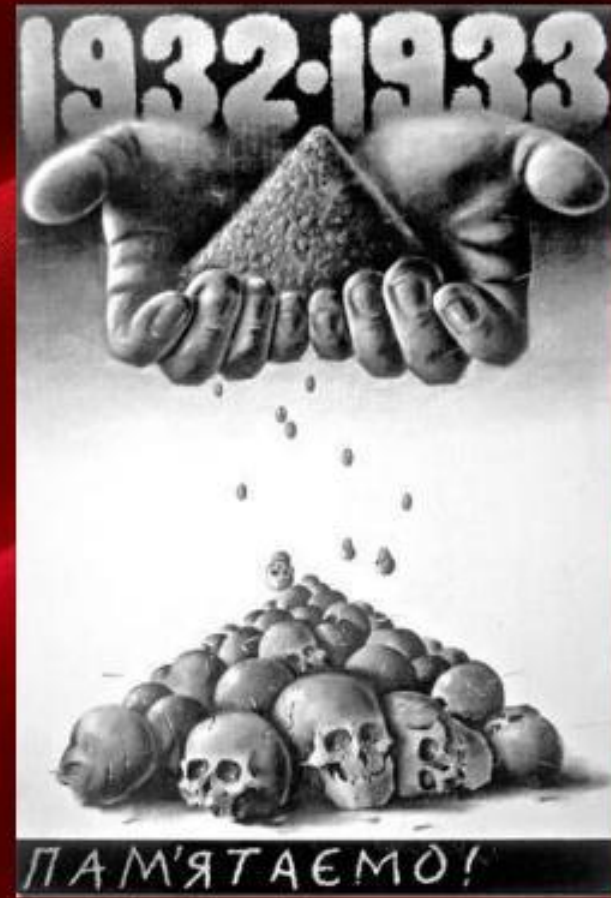

- За даними істориків у **1932 – 1933 роках в Україні** жертвами голоду, що був наслідком адміністративних заходів радянської влади, стали від **7 до 10 мільйонів чоловік**.
- Це означає, що в ті трагічні роки Україна недорахувалася від **10 до 25 відсотків** свого населення,
- **втрачаючи його по 25 тисяч на день, по тисячі на годину, по 17 людей щохвилини...**
- Учені дійшли до висновку, що тривалість життя українців у 1933 році становила **7,3 року**, а в жінок
- **10,9 року**. Наслідки 1930 х років, на думку експертів, країна відчуває донині. Як стверджують фахівці, **якби Україна не пережила Голодомору, її населення сьогодні було б удвічі більше – близько 100 млн.чоловік.**

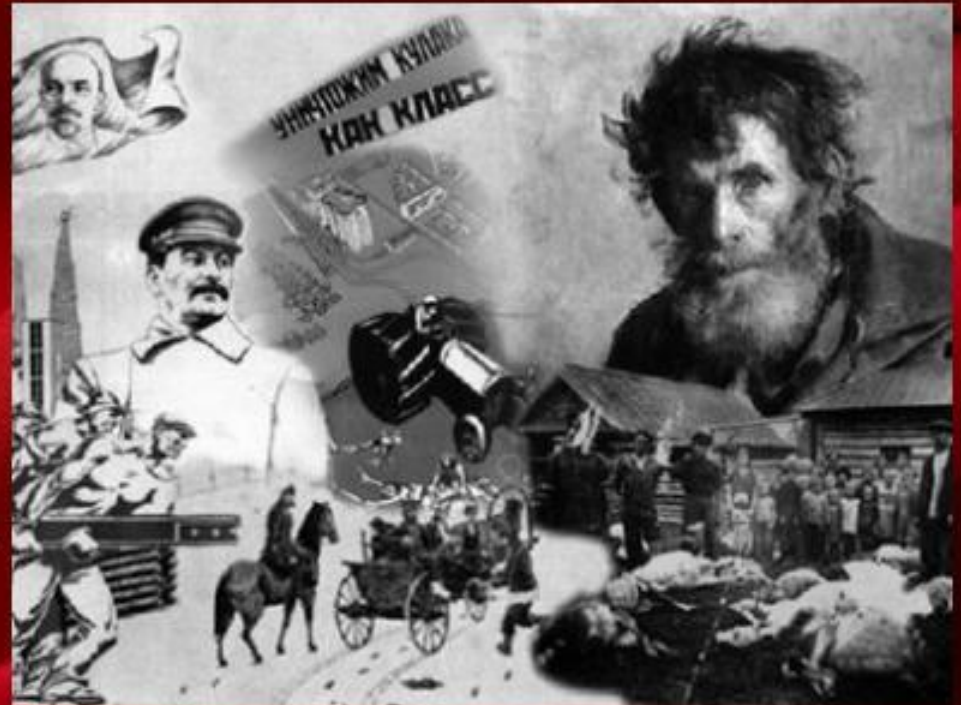
ДЖЕРЕЛА ПРО ГОЛОДОМОР

- Існує два види свідчень про голод 1932-33 рр. Перший вид інформації - від найстаріших людей, які самі пережили голодомор і пам'ятають усі його жахи. Другий вид інформації – це перекази батьків, родичів, сусідів молодому поколінню, яке народилося після голоду. Саме свідчення очевидців дозволяють отримати унікальні дані, які не знайшли відображення в офіційних документах. Вони роблять історію об'ємною, дозволяють показати голодомор на рівні мікроісторії, історії окремих людей, родин, сіл...

ПРИЧИНИ

- Головною причиною голодомору 1932—1933 рр. була цілеспрямована злочинна політика більшовицького керівництва. Адже сам Й. Сталін визнавав, що загальний врожай зерна в 1932р. перевищував урожай 1931 р. Інакше кажучи, харчів не бракувало. Проте держава цілеспрямовано конфісковувала більшу їх частину, в тому числі й зерно, яке призначалося для насінневого, страхового і фуражного фондів, ігноруючи заклики і попередження українських представників з місць. Це прирєкло мільйони людей на смерть від голоду, який неможливо назвати інакше, як штучний. Спроби протидіяти насильству жорстоко придушувалися. Трагедію українського села Й. Сталін та його оточення сприймали як чергову перемогу комуністичної ідеї. Так, один із соратників „вождя народів” МендельХатаевич, обраний наприкінці 1932 р. членом політбюро, другим секретарем ЦК КП(б)У, з гордістю заявляв: «Між селянами і нашою владою точиться жорстока боротьба. Це боротьба на смерть. Цей рік став випробуванням нашої сили і їхньої витривалості. Голод довів їм, хто тут господар. Він коштував мільйони життів, але колгоспна система існуватиме завжди. Ми виграли війну».

- **Голод, що поширювався протягом 1932 р., набув найстрашнішої сили на поч. 1933 р. За підрахунками дослідників, в Україні щодня помирало голодною смертю 2 5 тис. осіб, щогодини— 1 тис., щохвилини — 17... Залишившись без хліба, селяни їли мишей, пацюків та горобців, кісткове борошно і кору дерев. Мали місце численні ви-падки канібалізму (лише офіційно за фактом канібалізму 1933 р. в У країні було зареєстровано 2 тис. кримінальних справ). Конфіска-ції збіжжя продовжувалися, незважаючи на те, що з голоду вими-рали цілі села. За вказівкою Молотова, московського емісара, який керував хлібозаготівлею в Україні, коли хліба не було, забирали сухарі, картоплю, сало, соління, тобто всі запаси їжі. Траплялися випадки, коли вилучали навіть шкіряні речі, щоб їх не варили та не їли. Купи зерна і картоплі, зібрані на залізничних станціях для вивезення в Росію, нерідко гнили просто неба. Але охорона не під пускала до них селян. 7 серпня 1932р. Всеросійський центральний виконавчий комітет (ВЦВК) і Рада народних комісарів (РНК) СРСР ухвалили постанову « Про охорону соціалістичної власності», за якою за крадіжку колгоспного майна вводилася « вища міра соці-алістичного захисту»— розстріл з конфіскацією всього майна або позбавлення волі на термін не менше 10 років. Як крадіжка кваліфі-кувалася навіть спроба принести додому з колгоспного поля жме-ню зерна, щоб нагодувати голодних дітей. Не дивно, що сучасники називали цей закон «законом про п'ять колосків».**

- Трагічною була доля селянських дітей, котрим випало відчути на собі пекло голодомору. «Була весна 1933 року, — згадує один із очевидців, — білим цвітом цвіли вишні, яблуні, були погожі весняні теплі дні, але сільські діти не бігали, не гралися, а сиділи попід тинами з попухлими ногами, складеними в калачик. У той час у кожному класі сільської школи висів лозунг: «Спасибі товаришу Сталіну за щасливе дитинство!»
- Рятуючи дітей від голодної смерті, окремі батьки будь-якою ціною везли їх до міста і залишали в установах, лікарнях, просто на вулицях. «Хто не мав іншого рятунку, — згадує тернополянка Раїса Дзюбіна (Ошкало), яка під час голодомору проживала у селі Соснова Переяслав-Хмельницького району теперішньої Київської об-ласті, — виходили до поїзда і під час руху закидали своїх дітей до вантажних вагонів, надючись на те, що їх десь хтось зніме і таким чином дитина виживе».
- Лише у Вінниці, згідно з офіційними дани-ми, міліція підбрала за перші дні травня 1933 р. 20 підкинутих немовлят. За той же час в інших дев'яти населених пунктах знай-дено ще 304. А скільки їх було загалом по Україні?!

- Тисячі дітей-сиріт, як свідчать документи, бродили поодинці і групами по селах, дехто помирав на дорозі, інші добиралися до міст, залізничних станцій, просили милостиню, здійснювали дрібні крадіжки. Наприкінці червня 1933 р. на станції Козятин міліція за-тримала 307, а в липні — 1340 голодних безпритульних дітей. Таке ж становище склалося у Жмеринці, Вапнярці, інших великих і ма-лих залізничних станціях. Чимало з цих дітей помирало. Зокрема, на початку червня 1933р. на тій же станції Козятин знайдено 15 по-мерлих дітей. «Як установлено лікарем, — зазначено в акті, — їх смерть наступила від голоду».

*Жертви голодомору (с. Городище
Бахмацького району)*

Свідчення очевидців

- **СВІДЧЕННЯ Кулика Петра Івановича.**

- Колективізація була страшним ділом. Якщо людина не йшла до кол-госпу, її виганяли з хати, або в хаті розвалювали комин, виривали двері та вікна, збирали геть усе чисто. Особливо непокірних забирали й відправляли до Сибіру. Розкуркулювали свої ж односельці, але родичів не ображали, і їм жилось добре. Як усе відібрали, почався голод. Харчувалися травою, щавлем, берестком, тим, що вдалося приховати на зиму. А коли настала весна, то стало зовсім страшно. В мене від голоду помер батько, сам не знаю, як я залишився живим.

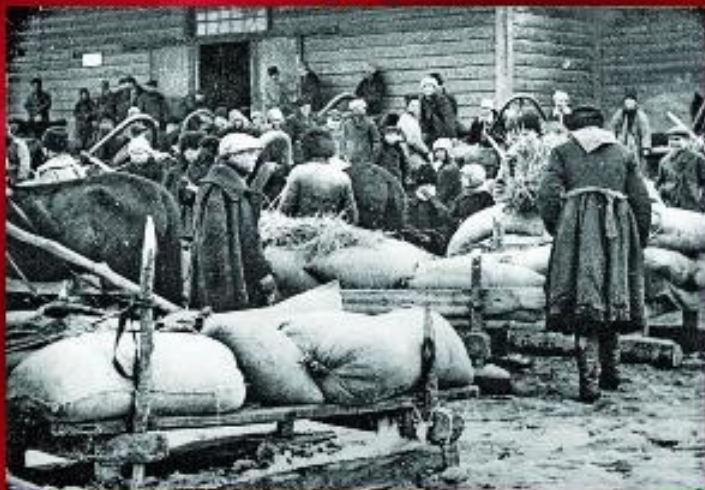
- **СВІДЧИТЬ Бездетко Галина Сергіївна.**

- Відношу себе до людей, котрі чудом пережили голодомор 1932—1933 років і мають не книжну уяву про цю жахливу трагедію українського народу

- Я народилась у сім'ї селянина. Спочатку помер батько, потім мати. Нас залишилося троє. Старша сестра покинула менших — брата й мене. Я харчувалася травою, корінням, відходами, але цього вона не могла дати маленькому братику, який невдовзі помер, і десятилітня дівчина загорнула його в хустину й за домом. Не було ні сліз, ні жалю, а якась байдужість. Тинялася по селах, спала просто неба. Як вижила — не розумію, але з тих пір не можу наїстись, завжди переживаю, а якщо завтра не буде хліба? З одинадцяти років працювала на шахті, виконуючи чоловічу роботу.

Свідчення очевидців

- **СВІДЧИТЬ Шамай Наталія Єфимівна.** У нас у сім'ї було п'ятеро дітей. Їсти було нічого, збирали в полі під снігом мерзлу картоплю, буряк, всі-лякі відходи, а влітку — траву, листя, ягоди. Двоє братів померли. Але й цього було мало. Я ще пережила голодомор 1946—1947 років і в мене померли мої двоє дітей. Я бачила, як мертвих людей без труни кидали просто так у ями. Я і сама не знаю, як вижила. Мене завжди холодним потом обдає, коли про ці страшні роки згадую.
- **СВІДЧИТЬ Деміденко Олександр Якович.** Наша сім'я жила на той час у селі Кам'янка на Кіровоградщині. Вона складалася з дев'яти чоловік, серед яких було п'ятеро дітей. Мої батьки вели одноосібне господарство. У нас було дві корови, двоє коней, кури, свині. Все це в нас забрали й оголосили нас куркулями. Мама й тато скорилися і вступили до колгоспу. В 1932 році почали збирати великі податки із селян, вже тоді люди гинули. Мої батьки зуміли втекти з дітьми на Донбас і стали працювати на шахтах. Це нашу сім'ю і врятувало, а дідусь з бабусею залишилися в селі, так вони від голоду й померли. Поховані вони у братській могилі як і всі інші. В нашому селі мало хто вижив.

Свідчення очевидців

- **СВІДЧИТЬ Бондаренко Тетяна Пилипівна.** Я дуже добре пам'ятаю ці роки, бо мені було 12 років, коли почався голод. Мої батьки працювали в колгоспі, а брат служив в армії. Мене, ще дитину, теж заставляли працювати за 200 г хліба на день. Працювали з четвертої години ранку до десятої вечора. Дорослі й діти ходили попухлі, падали прямо на вулицях, у полі. Нікому було навіть збирати мертвих. Страшно це згадати, я не можу про це говорити спокійно.
- **СВІДЧИТЬ Марченко Галина Іванівна.** Коли почався голодомор, мені було 12 років, я все дуже добре пам'ятаю. Спеціальна комісія, озброєна залізними гострими штиками, перевіряла всі закутки, навіть стріхи, чи не сховано що-небудь там із запасів продовольства. Не зважали на розпач жінок, плач дітей, навіть горшки з кашею забирали з печі. У нашій сім'ї було троє хлопців і я дівчинка. Діти без кінця хотіли їсти, особливо хлопці, які були менше мене. Основною їжею були сушена трава й жолуді. Мати це перетирала на порошок і пекла хліб. Але горе прийшло і в наш дім. Першим помер батько, а через рік і троє хлопців. Тільки нам з мамою пощастило залишитись у живих.

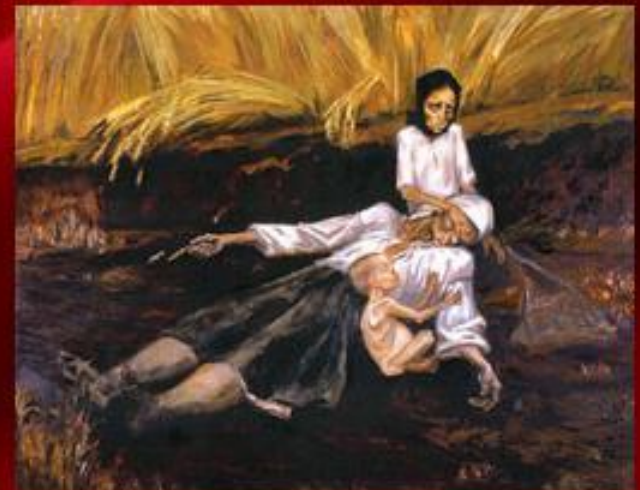

Свідчення очевидців

- СВІДЧИТЬ Бараненко Григорій Анто-нович.**

Коли почався голод, мені бу-ло 8 років і я все дуже добре пам'ятаю. Такого жаху я ніколи більше не бачив, цього не можна забувати. Я згадую, як ми малі, а нас було п'ятеро дітей, завжди хо-тіли їсти. Ми зовсім не могли думати про щось інше, як тільки про їжу. Я думав, що напевно ніколи не настане той час, коли я досита з'їм хліба. Я пам'ятаю продовольчі загони, які проходили селом і робили обшуки. Вони були і в нас.

Спеціальними гаками протикали всі закутки. На сльози і благання не звертали ніякої уваги. Мати підтримувала наше життя — молола жолуді і з цього пекла хліб. Потім рвали кору дерев і варили юшку, особливо з вишень і слив. Я бачив, як сусіди з'їли свого малолітнього сина й мене зазивали до себе. Це в людей затьмарився розум: не відали, що роблять. Ось як наш український народ жилали зі світу. Партія тоді заохочувала систему доносів на сусіда. Страшно про це говорити й думати. Але забути не можна.

Свідчення очевидців

- **СВІДЧИТЬ Фурсова Поліна Никифорівна.** У нас було восьмеро дітей. Чотири сестри та чотири брата та батько й мати. Ой, що ми пережили, навіть у фільмі жаху такого не побачиш. Ми ловили їжаків, ящірок, різали собак, варили юшку з кори, з трави, але брати померли, ми не змогли всіх врятувати. Я коли бачу, що лежить на смітнику шматок хліба — плачу. Цей шматок міг тоді б врятувати комусь життя. Ми не вірили, що колись досхочу наї-мося хліба. І люди дуже боялись партактивістів, мовчки вмирали, хоронити було нікому, а були такі села, де вже нікого не зосталось

- *Це остання хлібина, остання..*
- *Очі горем налиті вщертъ*
- *Батько й діти не їли зрання*
- *Це остання хлібина, остання...*
- *Після неї — голодна смерть.*
- *Плаче й крас, немов соломинку,*
- *Пильно дивиться дівчора, —*
- *Тату, їжте ось цю шкуринку,*
- *Майте жалю до нас краплинку —*
- *Умирати вже нам пора...*
- *Взяв шкуринку дідусь і плаче*
- *І стареча рука тремтить...*
- *Сиве око, сліпе, незряче,*
- *Але серце його козаче*
- *Б'ється рівно і хоче жить...*
- *Стали кожному крихти в горлі,*
- *Спазми в горлі, немає сліз,*
- *А над хатою клекіт орлів,*
- *А на вигоні — трупи чорні,*
- *Там, де саваном сніг білів...*

ПАМ`ЯТАЙ ПРО ГОЛОДОМОР!

